

*We mogen weer
open !!*

Inhoudsopgave:

1. INLEIDING.....	3
2. ACTIVITEITEN EN HOOGTEPUNTEN	4
3. BEZOEKERS EN DONATEURS	8
4. RONDJE LANGS DE VELDEN: VERSLAG WERKGROEPEN	9
4.1 Balie Nationaal Onderduikmuseum/VVV Agentschap Aalten.	9
4.2 Collectiebeheer- en Behoud	9
4.3 Textielcommissie	10
4.4 Team onderzoek en collectie	11
4.5 Educatie	15
4.6 Expositiecommissie	16
4.7 De Panne	17
4.8 Vrienden van het Nationaal Onderduikmuseum	17
4.9 Veiligheid en techniek	19
5. RECREATIE & TOERISME	19
6. EXTERNE CONTACTEN/SAMENWERKING	20
7. ORGANISATIE.....	20
8. TOEKOMST: HERINRICHTING EN VERNIEUWING	21

Nationaal Onderduikmuseum, mei 2022

Foto voorzijde: heropening Nationaal Onderduikmuseum op 5 juni 2021

Het Nationaal Onderduikmuseum vertelt met kleine verhalen de grote geschiedenis van verzet, onderduiken en vrijheid tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het museum gaat in op de keuzes en dilemma's van gewone burgers en geeft tevens een beeld van de bijzonderheden van het wonen en werken aan de Nederlands-Duitse grens.

1. Inleiding

In 2021 komen we uit de corona 'rollercoaster' van het jaar daarvoor waarin ons gehele bestel onverwacht op zijn kop werd gezet. De gevolgen van de coronapandemie lijken in de zomer overwonnen. Helaas blijkt deze aan het einde van het jaar weer de kop op te steken met een nieuwe variant. De musea worden beperkt geopend en in december opnieuw gesloten. Eenieder heeft wel met de ziekte te maken gekregen in familie- of vriendenverband. Ook krijgen we te maken met tegenstellingen en mensen die deze uitvergrooten en onze vrije journalistiek, rechtspraak en politiek bestuur ter discussie stellen. Wij moeten natuurlijk altijd kritisch blijven en er kan veel verbeterd, maar ons democratisch systeem blijft toch het meest transparant en rechtvaardig als je het wereldwijd bekijkt.

Aan het begin van 2021 heb ik als directeur samen met het bestuur grote zorg hoe de situatie zich zal ontwikkelen als de beperkingen ook in het nieuwe jaar voort gaan duren en er geen inkomsten binnenkomen. Bij het opstellen van dit Jaarverslag weten we dat ook 2021 gekenmerkt is door de maatregelen om het virus in te dammen. Tijdens de periode van versoepeling zien we een forse toename aan bezoekers, dat is fijn hoewel we de cijfers van 2019 niet zullen inhalen.

Net als in 2020 heeft het museum ook dit jaar veel steun ontvangen via coronaregelingen. Dank daarvoor aan fondsen, het rijk, de provincie, de gemeente en zeker ook van onze leden en relaties. Daardoor konden wij voor dit jaar toch de schade beperken. Wij hebben bovendien spontane schenkingen en steunbetuigingen ontvangen.

Dat is hartverwarmend en daarvoor is het bestuur en directie eenieder zeer erkentelijk.

Voor de groeiende vraag vanuit het Duitse en Nederlandse onderwijs, het opvangen van groepen, scheiden van functies en bezoekersstromen en de toevoeging van nieuwe cruciale onderdelen voor het museum, is uitbreiding van beschikbare ruimte essentieel om het programma gestalte te geven.

Door de coronacrisis is de noodzaak van vernieuwing alleen nog maar toegenomen. Dat is alleen nog maar bevestigd nu wij in 2022 zien hoe een soeverein land kan worden binnengevallen en alles daar kapot wordt gemaakt. De oorlog in Oekraïne laat zien dat het perspectief van toen, *nu* is geworden.

Onze verhalen zijn actueler - en het voeren van gesprekken daarover belangrijker dan ooit!

Namens het bestuur, Gerda Brethouwer, directeur

2. Activiteiten en hoogtepunten

Kidsproof.

1 november 2021 is het Nationaal Onderduikmuseum, voor de eerste keer Kidsproof museum 2022 geworden. Het museum is in 2021 door veel kinderen bezocht, 'geïnspecteerd' en beoordeeld met cijfer 8.6 en daar zijn we trots op! Op de site museumkids.nl staat hierover meer informatie. Ook dit jaar gaan we ons inzetten dat weer te bereiken.

Workshop: Geluiden op de trap

In de Kinderboekenweek organiseerde het Nationaal Onderduikmuseum in Aalten op zondag 10 oktober 2021 een speciale kinderworkshop en boekpresentatie. Schrijfster Paulien Andriessen las tijdens de workshop voor uit haar nieuwste boek *Geluiden op de trap*, een spannend verhaal dat zich in Markt 12 afspeelt. Zij ging met de kinderen spannende geluiden ontdekken, tekenen en schrijven over onderduiken. Daarna volgde de boekpresentatie en een signeursessie.

Lintjes!!

In 2021 ontvingen drie mensen een Koninklijke Onderscheiding mede vanwege hun inzet voor het museum: Ton de Vries (Voorzitter vereniging Aaltense Musea 2010-2017), Jan Oberink (Lid Team collectie&onderzoek/hoffotograaf), en Dick Wikkerink (Lid Technisch Team).

Expositie verlengd

De tentoonstelling 'Kind van de Vrijheid' (startdatum 4 april 2020) zal doorlopen tot februari 2022.

Lifestreams

Op initiatief van het Nationaal Onderduikmuseum wordt in 2021 een reeks 'Ontmoetingen zonder grenzen' georganiseerd in samenwerking met en in de Koppelkerk in Bredevoort. Dit is ook tijdens coronatijden mogelijk gemaakt met een subsidie van de gemeente Aalten.

Er zijn acht avonden georganiseerd die in de zaal of via een livestream gevolgd konden worden. Directeur Gerda Brethouwer ging op deze avonden in gesprek met:

- Ronit Palache over Ischa Meijer (26.3.2021).
- Berna Bonekamp, Joseph Tetelepta en Heinz Wolberg over de expositie 'Kind van de vrijheid' (17.6.2021).
- Astrid Dekkers over het verschrikkelijke verraad van de Joodse gezinnen in het Korenburgerveen. Aansluitend was er een themawandeling in het Korenburgerveen. (1.7.2021).
- Jan Slomp en Paul Welling over resp. Fredrik Slomp alias Frits de Zwerver en Alfred Mozer en de expositie Sporen van de Vrijheid die het Nationaal Onderduikmuseum maakte voor het Grenslandmuseum ter gelegenheid van 75 jaar vrijheid (2.9.2021).
- Mirjam Schwarz over de geschiedenis van Thea en Wolfgang en het boek dat daarover verscheen (21.10.2021).
- Paul Westmeijer over het verzetsleven van zijn grootvader Cornelis Ruizendaal en het boek 'Zwarte Kees' (4.11.2021).
- Jaap Nijstad over de kunstenaar Leo Kok die in tekeningen het kampeven en de liefde voor Kitty (de moeder van Jaap) in Kamp Westerbork weergeeft (18.11.2021).
- Jan Wikkerink over de onderduik op de boerderij van zijn grootouders Wiggers en het lot van zijn grootvader en 'Dale 39' het boek dat hij daarover schreef: (2.12.2021).

Muzikale tour van de Vrijheid Zie you tube: <https://www.youtube.com/watch?v=udXL8iQmmxo&t=99s>

Voor 4 en 5 mei 2021 hebben vijf muzikanten uit Gelderland een muzikale brug geslagen tussen verleden en heden. Gedurende 5 uitzendingen vormt de indringende ontmoeting tussen muzikant en 'oorlogsgetroffene' het begin van een muzikale ode. Waardoor een individuele herinnering betekenis krijgt voor de generatie van nu. Voor ons museum was dat het verhaal van Jan Slomp die als kind van verzetsdominee Fredrik Slomp alias Frits de Zwerver de oorlog en bevrijding meemaakte vertolkt. De vertolking gebeurde door de groep Contraire, met als refrein:

We can make change,

And write the plot.

You are in charge, of the story.

When there's no turning back, You can make an impact.

It could be large.

Meedoen aan landelijke campagne

De Stichting Liberation Route Europe (SLRE) en de Stichting Musea en Herinneringscentra '40-'45 (SMH) hebben een campagne gevoerd, waar wij dankbaar gebruik van hebben gemaakt. Via social media, video's, radio en een campagnewebsite is het aanbod van de WO2-musea en -herinneringscentra in de spotlights gezet. Doel is het publiek te informeren en het bezoek te stimuleren. Dat gebeurde via een landelijke radiocampagne van Ster & Cultuur op NPO en via Omroep Reclame Nederland (ORN) op de regionale zenders, waaronder Omroep Gelderland in het najaar van 2020. De kernboodschap was: *75 jaar na de Tweede Wereldoorlog. Bezoek de musea en herinneringscentra. Juist nu. Volg het spoor van de Liberation Route door Nederland.*

Verdiep je in de verhalen over verzet en vrijheid in het Nationaal Onderduikmuseum in Aalten. Ontdek het verleden, begrijp het heden. Ga voor het volledige aanbod naar: www.WO2musea.nl

Ook in 2021 is deze boodschap via de radio te horen geweest en heeft u deze wellicht ook gehoord. We kregen veel bezoek de afgelopen maanden. Augustus was de drukste maand ooit en dat zonder schoolgroepen. Wij hebben dan goede hoop op herstel als we samen het virus er onder krijgen. Helaas komt er een nieuwe variant waardoor we weer dicht moeten in december.

Samenkomst netwerk Vrijheid 24 september 2021

Op vrijdag 24 september vond er op de grens in Dinxperlo een bijzondere bijeenkomst plaats van het doorgeschoven grensoverschrijdende regioprogramma 'Samen Vrijheid Vieren-Gelderland Herdenkt'. De korte film Grenszland ging er in première. Het programma vond plaats op het terrein waar ook een deel van de film is opgenomen. Naast de exposities 'Kind van de Vrijheid' en 'Sporen van de Vrijheid', stond ook de V-LAB Vrijheid bus (NL en Duits) van de Stichting Vredeseducatie op het terrein en kon deze bezichtigd worden.

Grenszland is het netwerk van grensgemeenten aan weerszijden van de grens: Achterhoek, Liemers en Nordrhein Westfalen. Directeur Gerda Brethouwer vanuit het Nationaal Onderduikmuseum was samen met Esther Ruesen, directeur van het Stedsmuseum Doetinchem kwartiermaker van regio Achterhoek in het kader van het programma 'Gelderland Herdenkt 75 jaar' van de provincie Gelderland. Wij hebben zo de samenwerking gezocht met deze 20 gemeenten en een gezamenlijk activiteitenprogramma opgesteld. Het programma bevat centrale onderdelen (start en afsluiting, exposities, communicatie en educatie) en lokale onderdelen (lokale activiteiten in deelnemende gemeenten). De gemeenten in de Achterhoek, Liemers en de Duitse grensregio tekenen samen voor dit regioprogramma.

Film Grenszland

Doetinchemmer Bart Kiers is verantwoordelijk voor de productie van de film Grenszland. De regie is in handen van Lise-Lott Kok en filmmaker Jonas de Witte. Ze vertaalden 75 jaar vrijheid naar een film. Het verhaal van Grenszland speelt zich af tussen de grensgemeenten van Nederland en Duitsland. De film is te bekijken via Youtube Grenszland

<https://www.youtube.com/watch?v=ILpr8WafKrw>

In de film worden een Nederlands meisje en een Duitse jongen gevolgd in de leeftijd van vier en vijf jaar, vanaf net na de oorlog tot in het heden waarin ze rond de 80 jaar oud zijn. We zien ze in de oorlog maar ook daarna in vrijheid, in elke tijdperiode zien we ze ouder worden. In elke scene zijn vieringen te zien, zoals bevrijdingsfeesten, Palmzonden, carnaval en bierfeesten. Hiermee wordt het thema vrijheid uitgedragen. De beelden van de vieringen komen uit archieven van de deelnemende gemeenten. Speciaal voor de film is een zong geschreven door Frederike Berendsen en Julian Bohn. Zij vormen het muzikale FRÉ en spelen ook rollen in de film. De opnames zijn gemaakt in Dinxperlo, Doetinchem en het Duitse Suderwick.

De V-LAB Express – Das Friedenslabor

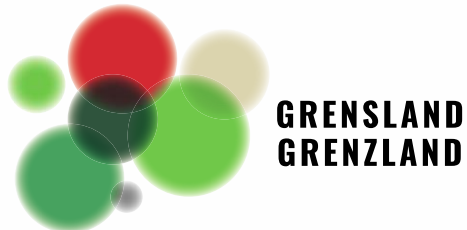
In september bezochten veel schoolklassen de vrijheid bus in Aalten en Dinxperlo. Ze konden er Vrede en vrijheid onderzoeken in een mobiel laboratorium. De tentoonstelling is ontwikkeld door de Stichting Vredeseducatie en reist door Nederland en Duitsland. Deze tournee wordt mogelijk gemaakt door het Nationaal Onderduikmuseum als onderdeel van het grensoverschrijdende regioprogramma Gelderland Herdenkt en is onderdeel van het openingsprogramma van de Bibliotheek in Aalten. Groepsbezoeken van scholen en instellingen moeten vooraf worden gereserveerd bij de Stichting Vredeseducatie. QR code: V-LAB Foto-Impression:

<https://youtu.be/LEP8twnT5QM>

2^e handsboekenmarkt in de Dorpsboerderij

Henk Lensink en Jacqueline Doornink hebben in 2021 weer veel boeken in kunnen nemen, controleren, prijzen en verkopen in onze boekenmarkt. Deze verkoop heeft een heel mooi bedrag

opgeleverd waar een koffiezetapparaat voor bezoekers van kon worden aangeschaft. Henk en Jacqueline zijn alweer druk met de voorbereidingen voor de boekenmarkt van 2022!

Première van de film Grenszland 24 september 2021 (Foto: Jan Oberink)

V.l.n.r.: hoofdrolspelers in film: Lenny Dorn en Kiki Brendels. Zij zetten de film online met de rode knop, onder aanmoediging van: Dr. Silke Sommers 1e Stellvertreter Landrat Kreis Borken, directeur Gerda Brethouwer, kwartiermaker grensoverschrijdend programma en Peter Drenth, gedeputeerde Gelderland Herdenkt Provincie Gelderland.

Vernieuwingsplannen

Uiteraard zijn we ook in 2021 volop aan de slag geweest met de vernieuwingsplannen omdat we gesterkt zijn in de ambitie om bezoekersstromen te kunnen scheiden. Daarover later meer.

3. Bezoekers en donateurs

Bezoekers

In 2021 bedroeg het totale bezoekersaantal 12.145. Dit is vergelijkbaar met 2020 en de reden hiervan is uiteraard bekend. De bezoekers zijn geweest tussen 5 juni en 19 december: bijzonder is dat we een heel goede zomer hebben gedraaid. Augustus was de drukste maand ooit!

Donateurs

Het museum zag zijn donateursaantallen stijgen, daar zijn het bestuur en directeur heel dankbaar voor! Als donateur van het museum geniet men van diverse voordelen: donateurs ontvangen 2x per jaar thuis 'de Panne', een speciale nieuwsbrief en uitnodigingen voor de tentoonstellingen.

Schenken, de belasting en ANBI

Ook ontvingen wij diverse schenkingen. Omdat het museum de culture ANBI-status heeft, is de contributie als gift 125% aftrekbaar! In dit jaarverslag de informatie over ANBI op een rij.

ANBI status... alleen culturele, wetenschappelijke of nut beogende instellingen met maatschappelijke doelen, komen in aanmerking voor een ANBI-status. Deze mogen geen winstoogmerk hebben en zijn aldus erkend door de Belastingdienst.

De Belastingdienst beoordeelt een eenmalige gift als een 'gewone gift' en deze is slechts beperkt aftrekbaar. Voor een gewone gift en een gift die u wel jaarlijks doet, maar niet in een overeenkomst hebt vastgelegd, gelden een drempel en een maximum. De drempel is 1% van het drempelinkomen en het maximum is 10%. Het drempelinkomen wordt bepaald door het belastbaar inkomen (voor informatie zie Belastingdienst.nl).

Periodieke giften zijn volledig aftrekbaar!

Een gift is een periodieke gift als deze aan de volgende voorwaarden voldoet;

- Jaarlijks hetzelfde bedrag (in 1 keer of in meerdere keren) als gift aan dezelfde instantie of stichting.
- Het bedrag minimaal 5 jaar achter elkaar.
- Er is vastgelegd wanneer de jaarlijkse gift stopt, dus bijvoorbeeld na 5 jaar. Bij overlijden voordat de termijn afloopt, dan stopt de jaarlijkse gift bij overlijden.

Testament

Als in het testament één of meerdere goede doelen worden benoemd voor ondersteuning, zijn deze giften vrij van successierecht. Het 'goede doel' hoeft over de erfenis geen belasting te betalen. U kunt aan een goed doel nalaten door deze in uw testament te benoemen tot erfgenaam. U kunt ook kiezen voor een legaat, een vastgesteld bedrag. Wij informeren u hier graag over! Voor verdere informatie: info@onderduikmuseum.nl

Ons ANBI/RSIN nummer: 805130500 Bankrekeningnummer voor uw giften: NL36RABO0310503779
--

Wij zeggen u hartelijk dank voor de giften die wij mochten ontvangen in 2021 en danken u bij voorbaat voor uw giften!

4. Rondje langs de velden: verslag werkgroepen

4.1 Balie Nationaal Onderduikmuseum/VVV Agentschap Aalten.

En dan begint 2021. We zijn nog niet van Corona af. De lockdown wordt verlengd tot en met 9 februari en ook daarna is bezoek nog niet mogelijk. Wel worden er allerlei afhaalacties aan de balie georganiseerd. Op 5 juni kunnen de vlaggen uit en kunnen we weer bezoek ontvangen, weliswaar met inachtneming van de protocollen, maar het publiek komt weer. Via de nieuwe audiotour kan het publiek het verhaal in Markt 12 volgen. Ook de expositie 'Kind van de Vrijheid' loopt nog. De school- en groepsbezoeken zijn nog mondjesmaat vanwege de protocollen, maar wel is te merken dat er meer vakantie gevierd wordt in eigen land. De reserveringssystemen met tijdsloten voor een bezoek aan het museum lopen vol. Ook wordt er veelvuldig informatie gegeven aan de toerist en wordt menig wandel- en fietskaart verkocht.

In de zomer wordt het vrijwilligerstreffen georganiseerd. Bij deze gelegenheid wordt er afscheid genomen van drie zeer gewaardeerde baliemedewerkers: Inie Luimes, Rieky Kraaijenbrink en Cecile Nijhoff. Gelukkig kunnen we ook een aantal nieuwe baliemedewerkers begroeten en beschikken we over 19 medewerkers voor de balie.

En dan wordt het december en moeten we de deuren helaas weer sluiten vanwege de toename van coronabesmettingen.

Gängekeswandelingen.

Door de coronamaatregelen konden er ook in 2021 maar weinig boekingen voor groepsbezoek worden gereserveerd: 9. De inloopwandelingen leveren wel veel deelnemers op: 79.

4.2 Collectiebeheer- en Behoud

Bij Collectiebeheer- en behoud hebben we ondanks de lockdown - waarbij de deuren van het museum opnieuw gesloten moesten worden- achter de schermen zo goed mogelijk doorgewerkt. Hetzij vanuit huis of wanneer dat mogelijk was in het museum. De reorganisatie van de depots is hierdoor wel in de knel gekomen, we zijn een heel eind, maar er moet ook nog veel gebeuren.

Vanuit het hele land worden bijzondere zaken aangeboden in de vorm van documenten, foto's, objecten en boeken. Om er een aantal uit te lichten; we ontvingen een aantal unieke dossiers met daarin processen verbaal van de politieke recherche inzake misdaden gepleegd in WOII in de Achterhoek zoals over het verraad van Markus en de dames Jolink. Ook mochten we de originele Yad Vashem oorkonde die postuum aan Dr. J. der Weduwen werd toegekend in 1997 toevoegen aan de collectie. Tevens ontvingen we een behangrol met daarop tekeningen vanuit en over de onderduik gemaakt tijdens de oorlog met daarbij het boek met het verhaal over de betreffende familie, en unieke hoornobjecten die rond 1900 vervaardigd zijn in de Aaltense hoornindustrie. Zo groeit de collectie van ons museum gestaag met unieke objecten en documenten die we bewaren, vastleggen en waarover we kunnen vertellen.

Dan waren er de voorbereidingen voor de nieuwe expositie 'Geef de namen een gezicht- Rademakersbroek' die op 2 maart 2022 van start gaat. De verzorging van bruiklenen na de afbouw van exposities 'Kind van de Vrijheid' en 'Sporen van Vrijheid' (in Grenslandmuseum Dinxperlo): beide exposities zijn door het Nationaal Onderduikmuseum samengesteld en ingericht. Verder zijn we met een aantal projecten bezig. Zo wordt in samenwerking met de St. Musea-en Herinneringscentra een klein deel van de collectie gedigitaliseerd. Ook staat er een overstap van de digitale collectieregistratie op stapel. De ondersteuning van het

huidige programma Adlib stopt met ingang van 2024. In samenwerking met en ondersteund door Erfgoed Gelderland, zal worden overgestapt naar een nieuw programma, dit vergt de nodige voorbereidingen.

Door de groei van het museum en de toekomstplannen voor uitbreiding kan het beheer van de collectie niet meer volledig door vrijwilligers worden uitgevoerd. We zijn dan ook blij dat we aan het eind van 2021, met steun van het Mondriaanfonds, een professionele kracht hebben kunnen aantrekken. In eerste instantie voor één jaar, met de hoop dat dit gecontinueerd kan worden.

Antoinette Baanders (vrijwilliger collectie), Femke Mientjes (collectie) en de medewerkers-vrijwilligers Stef Olmer, Jannie Meerlo, Marian Megens, Ben Lievers, Dianne Vreman en Irina Peek.

4.3 Textielcommissie

In het verslagjaar 2021 zijn een aantal stalenboeken in de textielcollectie opgenomen. Boeken vol met stukjes stof met een gekarteld randje, opgeplakt op stevig papier en voorzien van informatie over materiaal en patroon. Voor wie van stofjes houdt, leuk om door te bladeren. Maar de stalenboeken vormen vooral een tijdsbeeld en bieden ondersteuning bij het kunnen dateren van kleding of ander textiel en het herkennen van materialen.

In november 2021 is in het museum de tweede bijeenkomst gehouden van het Netwerk Textiel. Een initiatief van Erfgoed Gelderland en bedoeld voor textielvrijwilligers om kennis uit te wisselen, inzicht te krijgen in de collecties van de deelnemende musea en om oplossingen te zoeken voor vraagstukken over beheer en behoud. Vertegenwoordigd waren musea van de Veluwe, uit het Rivierengebied en uit Achterhoek en Liemers. Namens het Nationaal Onderduikmuseum waren Fenny de Heus en Thea Schipper gastvrouwen en organisatoren. Beiden hebben ook een presentatie gegeven. Als eerste over het herkennen van antiek damast aan de hand van afbeeldingen van linnengoed uit het depot van het museum en uit de collectie van Fenny zelf.

De 'hoofdrol' in deze presentatie speelde het tafeldamast dat ter ere van het huwelijk in 1701 van Philips V (1683–1746), 45 jaar koning van Spanje, met Maria Louise van Savoye (1688–1714) is geweven. Het museum is in het bezit van een tafellaken en een servet, waarin onder andere de beeltenissen van de bruid en de bruidegom zijn te zien. Ook is aan de hand van voorbeelden getoond dat de techniek van het weven in de loop der tijd steeds verfijnder is geworden en dat randen en motieven ook informatie kunnen geven over de tijd waarin linnengoed is geweven. In de tweede presentatie is ingegaan op de invloed van mode op de vroegere streekdracht in de Achterhoek. Aan de hand van foto's van jakken (een jak is een soort jasje) uit de 18^e tot en met het eerste kwart van de 20^e eeuw, zijn de overeenkomsten toegelicht. Ook is ingegaan op de sociale betekenis van kleding, de waarde ervan en zijn tips gegeven voor het dateren van kleding.

In de hal van het museum was een kleine expositie ingericht met tafeldamast, jakken en naslagwerken die de deelnemers tijdens de lunchpauze en na afloop van de bijeenkomst konden bekijken. De bijeenkomst is afgesloten met een rondleiding door het museum.

Damast is een weeftechniek

Alle draden hebben dezelfde kleur

Bij de juiste lichtinval zie je donkere figuren op een lichte achtergrond,

Thea Schipper, namens de textielcommissie

4.4 Team onderzoek en collectie

In de afgelopen tien jaar is veel tijd gestoken in het spreken van oorlogsgetuigen. Dat heeft tot mooie eigen tentoonstellingen geleid. In 2021 is het accent verschoven naar praten met de kinderen en kleinkinderen van oorlogsgetuigen. De naam van ons team is veranderd in *team onderzoek en collectie*.

We hebben in de twee 'coronajaren' als team niet vergaderd. Wel is onderling goed contact gehouden via de mail. De coronaperiode was ook voor ons een periode van reflectie en bezinning. Het was moeilijk en vaak onmogelijk om afspraken met personen te maken voor een gesprek of interview. Het accent is meer komen te liggen op het doen van onderzoek via dagboeken en egodocumenten. Extra kennis is opgedaan via de vele livestreams van ons museum plus andere musea en erfgoedinstellingen, nieuwsbrieven en een aantal live seminars.

Beantwoording vragen van externen

Elke maand kwamen er bij ons team (via het secretariaat van het museum) ongeveer 25 verzoeken om informatie binnen over personen of oorlogsomstandigheden. In juli/augustus ligt dit aantal op 10. Al deze vragen zijn zo mogelijk binnen een termijn van drie dagen beantwoord. Sommige vragen brengen een wat langere correspondentie met zich mee. Een aantal keren is de uitkomst dat er schenkingen komen, materiaal dat tot dusver in familieverband werd gehouden. Wanneer een schenking binnenkomt wordt die geregistreerd. We kunnen het voorwerp, brief of document beoordelen binnen een tijd, plaats, buurt of familie. Zo ontstaan unieke deelcollecties.

Onderzoek en collectie

Het Onderduikmuseum is in eerste instantie in 2004 geopend als educatief verhalenmuseum. Na vijftien jaar bestaansrecht blijkt dat er zeker ook een waardevolle collectie is ontstaan.

In 2021 schrijven we een aantal artikelen voor ons museumtijdschrift 'de Panne'.

De teamleden Louis, Gerrit, Machiel en Jan hebben ook dit jaar de nodige tijd en aandacht besteed aan het onderhoud van de oorlogsgraven. De oorlogsgraven op de zeven begraafplaatsen in Aalten en Bredevoort zijn eind maart gemarkeerd met een klein bordje met daarop naam, geboortedatum en overlijdensdatum. Ernaast een bloem van klei op een lange steel. Voor bezoekers was er de mogelijkheid een waxinelichtje in deze bloemkelk te plaatsen.

Dit jaar kregen we via Bert veel materiaal binnen over Lichtenvoorde, Eibergen, Rekken, Groenlo, Borculo en Haaksbergen. Dit zijn brieven, foto's en documenten en soms attributen, schenkingen voor de collectie.

Een onderzoek naar joods verzet in de oostelijke Achterhoek is gaande. Daarnaast wordt (al jaren) uitgebreid onderzoek gedaan naar joodse onderduik in Varsseveld en de buurtschappen in WO2. In dit verslag geeft John informatie over wat een dergelijk onderzoek inhoudt.

André heeft in het afgelopen jaar ondanks de coronaperiode een aantal indrukwekkende gesprekken vast kunnen leggen met personen die kind waren in de oorlog. Eén van hen was de zoon van een Rijks Duitser. Dat is een mooie aanvulling op de collectie wat betreft wonen aan beide kanten van de grens. Ook was hij op zoek naar het onderduikadres van P. Goedhart. Dat zou een familie Kämink in Aalten moeten zijn. Zijn opmerking: "Nooit geweten dat er zoveel Käminks, Kemink, Kaemingk (of andere schrijfwijze) in de buurt van een molen wonen. In IJzerlo, Linteloo, de Heurne". Helaas heeft hij het juiste onderduikadres nog niet achterhaald.

Met René en Mark was er met regelmaat overleg over militaire geschiedenis in de grensregio. De contacten en samenwerking zijn waardevol en leveren aan beide kanten veel moois op.

Paul Westmeijer geeft het eerste exemplaar van het boek 'Zwarte Kees' aan Bernard Leezer.

Verschenen boeken in 2021

Een aantal van ons is betrokken geweest of heeft contacten onderhouden met de schrijvers van de boeken, die dit jaar zijn verschenen en gepresenteerd werden in Nationaal Onderduikmuseum.

- Dale 39, Jan Wikkerink (30.3.2021)
- 'Zwarte Kees', Paul Westmeijer (20.4.2021)
- 'Kop d'r veur', Gerrit Kleisen (4.9.2021)
- 'Geluiden op de trap', Paulien Andriessen (Kinderboekenweek 2021)

Publicatie Oosterkerk

Begin december 2021 verschijnt het boek over de Oosterkerk Aalten (na de sluiting van de kerk juni 2021). Voor dit boek is een aantal artikelen geschreven over ds. Delleman uit Rotterdam (kindervakanties in Aalten), het unieke Oosterkerkraam, de kunstenaar Marius Richters en onderduiker/ kunstenaar/ slachtoffer van de kerkrazzia Ab Wouters. Deze verhalen zijn vanzelfsprekend ook aan de collectie toegevoegd.

Foto en videowerkzaamheden

Het is belangrijk dat bijzondere gebeurtenissen in een jaar via foto of film goed worden vastgelegd. Teamlid Jan doet dat op professionele wijze. Omdat het voormalig pand van Breukelaar/Vermie aan de Lichtenvoordsestraatweg zou worden verbouwd, kregen wij de gelegenheid foto's te maken van de onderduikruimte aldaar. Jan maakte foto's van de film première van de Grenzlandfilm in Dinxperlo op 24 september. Ook maakte hij voor de collectie een video over de presentatie van het boek 'Zwarte Kees' van Paul Westmeijer en over de presentatie van het boek 'Dale 39' van Jan Wiggers in ons museum.

Op 24 oktober zijn foto's gemaakt van familie Dwarshuis die tekeningen van onderduik Harfsen schonk. Op 14 november schonk echtpaar Kuling-Aleng het dagboek van familielid Fientje Weijel-Aleng en Jaap Weijel aan het museum, te weten in boekvorm en digitale vorm. Drie Weijel familieleden zaten in WO2 ondergedoken bij Drenthel op de Haart en schreven op die plek in die tijd hun dagboek. Het origineel bevindt zich al langere tijd in de collectie van NIOD.

Mia Lelivelt in ons museum augustus 2018 (expo 'De vrouw als spil van het verzet')

Ondersteuning projecten van de directeur

Na het overlijden van verzetsvrouw Mia Lelivelt (op tienerleeftijd zei zij 'ja' tegen verzet) is een samenwerking ontstaan van Nationaal Onderduikmuseum met de familie Lelivelt en de gemeente Oost Gelre. Het gaat om de borging van de nalatenschap, een locatie waar het verhaal van verzet, onderduik en de escape line wordt verteld. Het project van de samenwerking heeft de naam 'Martens Hof'. Er komt een informatiebord dichtbij het huis waar Mia gewoond heeft. Dat huis gaat in andere handen over en is niet toegankelijk. Hiermee heeft onze regio meerdere locaties (ook AVOG Crashmuseum in Lievelede) waar het verhaal van verzet-onderduiken- escape line van gewone burgers wordt uitgedragen. Deze locaties zijn ook internationaal van belang vanwege bijvoorbeeld de Waffenschule in Aalten en de verbindingen die Mia Lelivelt tot het einde van haar leven met families in Canada, Amerika en Engeland heeft onderhouden. Een gesprek van directeur Gerda Brethouwer met Mia's broer Joep Lelivelt in het familiehuis (aan de Martin Leliveltstraat) is op film opgenomen.

Werkgroep leden 2021: Ina Brethouwer namens de werkgroep leden: Gerda Brethouwer, John Breukelaar, Gerrit Hendrik van Eerden, André Fukkink, Machiel Jongste, Henk Lensink, Gerrit Nijman, Jan Oberink, Teun Oortgiesen, Bert Smeenk, Louis Veldhuis, René Westendorp, Mark Westendorp en Jan Wikkerink.

Aanvulling door John Breukelaar 'verslag van een onderzoek'

Het afgelopen jaar was voor mij ondanks of juist door de coronabeperkingen een heel productief jaar. Mijn onderzoek naar de joodse onderduikers in mijn geboortedorp Varsseveld heb ik nu kunnen afronden. Ik heb veel woningkaarten kunnen bestuderen om zo familieverbanden te ontdekken. Die zijn belangrijk om te weten, omdat onderduik vaak plaats vindt via familie-contacten en onderduikers vaak verplaatst werden via die lijnen. Ook het naoberschap speelde een rol van betekenis.

Verder heb ik boven verwachting veel informatie gevonden in publicaties in binnen- en buitenland, digitale archieven en via oudheidkundige verenigingen in Nederland en Duitsland. Via internet kreeg ik verrassende contacten met joodse nazaten in Israël, Amerika en Nieuw-Zeeland. Diverse dvd's met interviews met joodse overlevenden (die in het kader van het Spielbergproject in Los Angeles bewaard worden = Shoah project) heb ik kunnen transcriberen. Eigen interviews met mensen die de oorlog in Varsseveld en de buurtschappen mee gemaakt hebben, kon ik afronden. Het is gelukt om de samenwerking tussen het Varsseveldse en het regionale en landelijke verzet boven tafel te krijgen en ook de rol van de kerken.

Bijzonder waren de twee dagen die ik mocht doorbrengen in het Kenniscentrum van het Joods Historisch Museum en het NIOD in Amsterdam. Daar kon ik het dossier van Riep Knottnerus bestuderen en ontdekte ik o.a. de lijnen van het verzet met Doetinchem, Terborg en Gendringen. Hoe de contacten met de andere plaatsen verliepen wist ik al wel, maar dit was nieuw voor mij.

De joodse gemeenschap in Varsseveld is nu in beeld en ook de verbindingen van de Varsseveldse joden met de plaatsen in de regio. Ik heb inzicht gekregen langs welke lijnen familiegroepen uit omliggende plaatsen als Aalten en Dinxperlo hun toevlucht zochten in Varsseveld en joodse mensen uit andere plaatsen in de Achterhoek en uit dorpen en steden in het land Varsseveld wisten te vinden. Interessant is ook de voorgeschiedenis van de joodse onderduikers die vanuit Duitsland of Polen naar Nederland vluchtten en door onderduik in Varsseveld terecht kwamen.

De rol van de dames Jolink - die veel groter bleek te zijn dan ik al dacht - kan ik nu beter in beeld brengen en ook de toedracht die leidde tot de fatale overval doordat ik belangrijke dossiers kon inzien. Ook werd mij duidelijk hoe burgemeester Boot en zijn 'goede' ambtenaren nauw samenwerkten voor de goede zaak. En de foto's stroomden toe. Als bijvangst kreeg ik veel informatie over de grote aantallen evacuées in Varsseveld en over de groep Palestijnen. Nu is het de kunst om alles in een goed, leesbaar boek onder te brengen. Aan die klus ben ik nu met veel plezier begonnen. Ik zie alles voor me en dat is een goed teken. Ik hoop eind dit jaar, begin volgend jaar mijn boek uit te kunnen brengen.

4.5 Educatie

Presentatie:

Educatie is vast betrokken bij de expositiecommissie.

Er is een digitale les ontwikkeld bij de tentoonstelling *Geef de namen een gezicht - Rademakersbroek*. Deze is bij de Meeander in Heelweg getest en wordt in 2022 ook landelijk uitgerold.

Daarnaast is er een audiotour en een speciale speurtocht voor kinderen bij de tentoonstelling ontwikkeld.

De Touchtable is in deze tentoonstelling een volwaardig onderdeel. Dit is samen met Ferdi Bak tot stand gekomen.

Educatie wordt betrokken bij de vernieuwingsplannen.

Samenwerkingen:

SCEDA

Het Nationaal Onderduikmuseum is een samenwerking aangegaan met de Synagoge. Samen bieden we een aangepast programma voor het basisonderwijs. Via SCEDA hebben wij een overeenkomst met de hierbij aangesloten basisscholen kunnen sluiten. Er is een schema voor de scholen opgesteld lopend t/m 2031.

SMH

Educatie heeft geregeld (digitale) bijeenkomsten met de educatoren van de oorlogs- en verzetsmusea georganiseerd door de SMH.

PABO

De afdeling educatie had afgelopen winter een stagiaire: Nynke Raams, 4^e jaars PABO. Zij heeft meegewerkt aan de educatie bij de tentoonstelling.

Vertel Vrijheid

Het project Vertel Vrijheid is inmiddels afgerond. We hopen met dit project een grensoverschrijdende doorstart te kunnen maken. Projectleider Idske Bakker (SMH) en het museum zijn hierbij betrokken. Vanuit Duitsland is Inge Nelissen als docent betrokken

Burgerschap & Vrijheid

In het kader van het programma Vrijheid – Educatie van Provincie Gelderland 2021 -2024 is een samenwerkingsproject ontwikkeld met acht partners.

Wij zijn betrokken bij het deelprogramma Vrijheid & Burgerschap. De afgelopen maanden is er een mbo-programma voor burgerschap ontwikkeld dat bestaat uit verschillende modules. Eén van die modules is een museumles. De provincie is erg enthousiast over het project en binnenkort gaan wij onze vervolgaanvraag indienen. Wij hopen hiermee een duurzame samenwerking met het Graafschapscollege op te kunnen bouwen.

Plannen

Afgelopen jaar is de samenwerking met SCEDA rondgekomen. Daarnaast hebben we het MBO aangeboord. Wij hopen ook hier op een langdurige samenwerking.

Educatie wil graag doorgroeien en komende jaren ook gaan inzetten op het VO en Duitse scholen. Hiervoor is nog ontwikkeling nodig. Oude onderwijsprogramma's moeten geüpdatet of her ontwikkeld worden.

Voor de Duitse markt moeten programma's op maat ontwikkeld worden.

Daarnaast moeten de programma's aansluiten op de vernieuwingsplannen.

4.6 Expositiecommissie

Ook in het jaar 2021 werden we door het coronavirus geconfronteerd met periodes van lockdown en met restricties en beperkingen. Daarom werd besloten om de tentoonstelling 'Kind van de Vrijheid' (startdatum 4 april 2020) door te laten lopen tot begin 2022.

Opening in coronatijd 'reizende' Expositie 'Kind van de Vrijheid' in het Medienzentrum in Bocholtz 14.9.2021

Vorbereitung expositie Rademakersbroek

Er komt veel kijken bij de voorbereidingen van de exposities. Sluiting of niet wel wordt achter de schermen, in 2021 ook letterlijk met veel digitaal overleg, hard gewerkt aan de nieuwe tentoonstelling "Geef de namen een gezicht – Rademakersbroek". Deze tentoonstelling wil recht doen aan de 46 mannen die in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog werden gefusilleerd op een akker bij Varsseveld. Tot voor kort was er niet veel over hen bekend. Deze tentoonstelling wil daar verandering in brengen. We gaan uit van wat er aan onderzoek is gedaan door onderzoekers /verhalenvangers van het museum. Nabestaande Kirsten Zimmerman doet ook onderzoek en ondersteunde in opdracht van het Nationaal Onderduikmuseum in 2018-2019 bij het onderzoek naar de achtergronden van de mannen. In 2021 denkt zij in de expositiewerkgroep mee over de tentoonstelling. Berna Bonekamp neemt de vormgeving en projectleiding van de expositie Rademakersbroek voor haar rekening. Vanuit Collectie werken Antoinette Baanders en Femke Mientjes mee en vanuit educatie werkt Marjon Hermeling mee en draagt zorg voor audiotours in het Nederlands en Duits. Tevens werken kinderen van de basisschool de Meeander (Heelweg) mee aan het educatieve programma. Bovendien werken ook de Duitse Judith von Tora (spoken word artist) en beeldend kunstenaar Astrid Dekkers mee. De inmiddels landelijk bekende Aaltense musicus/pianist Matthijs Stronks is gevraagd een eigentijds requiem te maken ter herinnering aan de omgekomen mannen. Joppe Roos (JR Producties) maakt een korte film over het drama en de expositie.

Thea Zweerink

Kunstenares Thea Zweerink (Varsseveld) heeft een atelier in de cel van de voormalige gevangenis de Kruisberg waar een van de mannen opgesloten zat. Haar bijzondere serie portretten van de mannen wordt in een aparte expositie in de Marktkamer van ons museum gepresenteerd.

Expositiecommissie: Gerda Brethouwer, Berna Bonekamp, Marjon Hermeling, Loes de Roode, Sonja Rexwinkel, Luuk Nijenhuis.

Jo Kal en Thomas Rave, hebben in 2021 hun werkzaamheden voor de commissie beëindigd.

4.7 De Panne

2021 was weer een vreemd jaar. Corona is nog steeds in het land en het museum is hierdoor weer een groot deel van het jaar gesloten. De verhalen en artikelen in De Panne gaan gewoon door, al is de inhoud hierdoor wel iets anders. Geen verhalen over activiteiten in en rondom het museum. We doen een oproep aan de vrijwilligers van het museum waarop we veel reacties ontvangen: "Vrijwilliger zijn en corona betekent voor mij:

" een gevoel van gemis

... dat ik geleerd heb hoe online vergaderingen werken

... dat een bruisend aspect van mijn leven is weggefallen

... de hele dag in joggingbroek lopen

... dat ik me helaas niet dienstbaar kan maken in het Onderduikmuseum en daardoor ook zeker de sociale contacten mis".

Voor de redactie betekent dit ook soms online vergaderen of meer bellen of mailen. Maar het is weer gelukt om in het voor- en najaar een mooie Panne te maken. Dit lukte met de inzet van de redactie: Henk Lensink, Annelies Evers, Anne-Marieke Vreeman, Gerrit Nijman en Annet Westerveld. En natuurlijk kunnen we niet zonder Ben Lammers, die altijd zorgt voor de fraaie vormgeving van De Panne.

Naast de redactie, zijn er meer mensen die een vaste bijdrage leveren aan De Panne. Dit jaar kwam daar het dialectverhaal Jan van Eerden uit Barlo bij. Met zijn mooie verhalen willen we het dialect levend houden. Bij de vaste bijdragen moet Ina Brethouwer ook worden benoemd. Zij kent erg veel namen en gebeurtenissen die zich in de Achterhoek en landelijk hebben afgespeeld en levert dan ook regelmatig een onderduik- of achtergrondverhaal of ander artikel aan voor De Panne. Bovendien is zij een vraagbaak bij wie we altijd terecht kunnen.

2022 zien we met optimisme tegemoet.

Namens de redactie van De Panne,
Annet Westerveld-Lensink

4.8 Vrienden van het Nationaal Onderduikmuseum

Voor ons als Vrienden van het Nationaal Onderduikmuseum is 2021 een lastig jaar om zichtbaar veel te kunnen betekenen voor het museum. Door corona waren er geen activiteiten of bijeenkomsten waar we een bijdrage aan konden leveren of waar we ons konden laten zien. We zijn dit jaar dan ook terughoudend met het benaderen van bedrijven, aangezien veel bedrijven gesloten zijn of minder klandizie hebben en dus minder inkomsten. We hebben helaas, deels door corona, ook afscheid genomen van drie commissieleden.

Brainstorm Vernieuwing

Wat hebben we afgelopen jaar dan wel gedaan? Met het oog op het Vernieuwingsplan hebben we een brainstormsessie gehouden. We hebben diverse activiteiten bedacht en ideeën op papier gezet, die te maken hebben met de vernieuwing. Activiteiten die hopelijk gaan zorgen voor wat extra inkomsten. We gaan graag verder met het uitvoeren van de plannen, maar hopen hierbij op extra mensen die ons hierbij kunnen helpen.

Vrijheidswijn-Enjoy Freedom

Aan het einde van het jaar hebben we een nieuwe museumwijn op de markt gebracht: de Vrijheidswijn 'Enjoy Freedom'. Na een proeverij kozen we voor een heerlijke rode (Merlot) en witte (Chardonnay-Viognier) wijn; Luuk Nijenhuis ontwierp hiervoor het etiket. De verkoopactie was, ook weer door corona, vrij sober, maar gelukkig mochten we nog wel twee dagen bij de Jumbo staan om de wijn te verkopen. Inmiddels zijn er al honderden flessen verkocht en een nieuwe lading is weer besteld. De wijn is permanent te koop in de VVV/Museumwinkel. We kijken uit naar een nieuw vruchtbaar jaar.

Annet Westerveld-Lensink namens de Vrienden: Herman Onnink, Thea Schipper en Luuk Nijenhuis.

4.9 Veiligheid en techniek

2021 was een jaar waarin het museum niet altijd open kon zijn. We hebben als klusteam steeds gezorgd dat alles bleef werken voor zover mogelijk. Spullen afgevoerd, kleine reparaties gedaan, lampen zo nodig vervangen. Doordat het museum soms gesloten was, konden er ook grotere reparaties worden uitgevoerd, zoals de stenen van de trap kelder Markt 12 die nu eindelijk goed zijn ingemetseld. De zolderramen boven in Markt 14 zijn vervangen, niet dat we dat zelf gedaan hebben, maar wel assistentie verleend. Dakpannen recht gelegd na een storm enzovoort. We hebben kerstbomen gehaald, opgetuigd, afgebroken en weer afgevoerd. De koets en de Malle Jan is naar buiten gezet en weer voor de winter binnengehaald. Kortom, we hebben ervoor gezorgd dat het museum altijd bezoekers kon ontvangen. Ook is er een nieuwe vrijwilliger aangetreden om ons team te versterken.

Ons klusteam bestaat nu uit: Wim Kraaienbrink, Dick Wikkerink, Andreas von Aulock (nieuw) en Bennie Stronks

Brand en Veiligheid in het museum

Dit zijn de drie O's waar we mee te maken hebben
De O, van Onverschilligheid, daar wil ik niet in geloven
De O, van onvoorzichtigheid, zou zo maar kunnen
De O, van onwetendheid, daar gaan we aan werken

Binnenkort gaan we maandagmiddagen inplannen om alles wat betreft de veiligheid, zoals gebruik van de liften, gebruik portofoon, vluchtroutes bij brand enz. nog eens extra door te nemen met belangstellende vrijwilligers.

5. Recreatie & Toerisme

Er is nu een werkgroep recreatie en toerisme. Deze zorgt voor de verbinding tussen de Stichting VVV Agentschap Aalten en het museum en bedenkt en werkt plannen uit speciaal voor de gemeente Aalten in samenwerking met Herlinda ter Maat regiocoördinator Achterhoek Toerisme. In 2021 hebben we vooral ook een basis gelegd voor wat we willen doen en zijn. Ook wordt via deze groep vanuit de werkvloer de verbinding gemaakt met de overkoepelende Stichting VVV Gemeente Aalten en de andere twee Agentschappen in Aalten.

Speciaal voor het zomerseizoen 2021 hebben we een leuke actie bedacht voor de toeristen die op de campings, bij vakantiewoningen en bij B&B overnachten: een goodiebag. Een fijn gevulde linnentas met daarin verschillende flyers en brochures van toeristische attracties en bezienswaardigheden in onze omgeving en een leuke attentie. De gasten kunnen op vertoon van een voucher een goodiebag ophalen aan de balie bij één van de VVV's in de gemeente Aalten. Er is druk gebruik van gemaakt.

Een succesvolle actie die zal worden herhaald!
Marion Jacobs, Sinie Sonderen-Aalbers, Hannie Rutgers-Nijman, Janny Krieger-Lievers, Dicky Jansen, Marit van Wijngaarden, Suzan Overweter.

6. Externe contacten/samenwerking

Rademakersbroek

Dit jaar werd het contact met de Oorlogsgravenstichting geïntensiveerd. Al eerder kreeg het museum subsidie voor het project 'Geef de namen een gezicht'. De verhalen van de 46 slachtoffers Rademakersbroek en hun foto's zijn nu opgenomen op de website van OGS. Op deze manier kregen de namen ook hier een gezicht en levensverhaal. Omdat de website deel uitmaakt van de landelijke website 'Oorlogslevens' is de informatie nu continu nationaal en internationaal bereikbaar.

Nationaal Onderduikmuseum Livestreams in de Koppelkerk

Een subsidie van de gemeente Aalten maakte een reeks bijzondere ontmoetingen mogelijk. De vraaggesprekken vinden plaats in de Koppelkerk, en waren zowel in de zaal te bezoeken als thuis via streaming te volgen. De namen van de gasten: Ronit Palache (over Ischa Meijer, 26 maart), Astrid Dekkers (drama Korenburgerveen, 1 juli), Jan Slomp en Paul Weller (over Frits de Zwerver en Alfred Mozer, 2 september), Mirjam Schwarz (joodse geschiedenis, 21 oktober), Paul Westmeijer (over Zwarte Kees, 4 november), Jaap Nijstad (over Leo Kok, 18 november) Jan Wikkerink (over Dale 39, 16 december).

7. Organisatie

In 2021 is een personeelsbeleidsplan vastgesteld door het bestuur. Vanaf 2011 was er al wel vrijwilligersbeleid opgesteld. Het bestuur van de vereniging vindt het belangrijk dat in het kader van de professionalisering en vanuit de Code Cultural Governance, het personeelsbeleid wordt vastgesteld om een gezonde organisatie voor de toekomst te kunnen waarborgen. Het vernieuwingsplan van het museum vraagt van de organisatie dat er stappen gezet gaan worden ter voorbereiding op die toekomstbestendige organisatie. Ook wettelijk gezien is het hebben van een personeelsbeleid noodzakelijk om te kunnen voldoen aan de eisen van een geregistreerd museum volgens de ICOM-norm van de Nederlandse Museumvereniging. Tot nu toe was er nog geen personeelsbeleid opgesteld.

In het personeelsbeleidsplan is een basis gelegd voor strategisch personeelsbeleid ter ondersteuning en versterking van de huidige en de toekomstbestendige organisatie. In het beleidsplan wordt uitleg gegeven hoe het Nationaal Onderduikmuseum dit doelgericht wil gaan vormgeven, welke veranderingen er worden voorzien en welke stappen noodzakelijk zijn te nemen in de komende jaren. Het museum heeft een sterk en betrokken team van medewerkers en vrijwilligers dat we graag willen behouden. De medewerkers en vrijwilligers van morgen komen voort uit een nieuwe generatie waarvoor een andere aanpak voor werving, aansturing en beloning noodzakelijk is.

Vrijwilligers:

Het vrijwilligersbestand omvat circa 130 personen. 11 september 2021 kon gelukkig weer een Vrijwilligerstreffen plaatsvinden, dit keer vanwege corona bij het Noorden. Dit gaf veel positieve energie waar duidelijk behoefte aan was (Zie afbeeldingen op pagina 22).

Dienstverband (totaal vast personeel 106 uur)

Per 01-01-2021 waren in vaste dienst:

Gerda Brethouwer, directeur 3 x 8 uur 24 uur
Ria Theissen, financieel medewerker 2x 8 uren 16 uur
Diny Griffioen, secretariaat 3x 8 uren 24 uur
José Mateman, adm. medewerker 3x 4 uren 12 uur
Anita Bolks, adm. medewerker 2x 8 uren 16 uren
Karin Westerveld, interieurverzorgster 14 uur

Tijdelijke dienstverbanden:

Via projectsubsidies is in 2021 externe deskundigheid ingehuurd:
Via projectsubsidie Berna Bonekamp (expositie Rademakersbroek).
Voor het opstellen van personeelsbeleid is deskundigheid van Karin Nauta ingehuurd.
Per 01-12-2021 tijdelijk in dienst voor 1 jaar:
Femke Mientjes, collectiebeheer 3 x 8 uur 24 uur
Marjon Hermeling, educatie 3 x 8 uur 24 uur

Bestuur:

Als gevolg van corona heeft de algemene ledenvergadering niet in het voorjaar van 2021 maar op 5 oktober 2021 plaatsgevonden: Luuk Nijenhuis en Verena Winter zijn in deze vergadering toegetreden als nieuwe bestuursleden. Samenstelling:
Gyula de Ploeg, Voorzitter
Kees Schippers (tot 2.7.21), Jon Temming, Secretaris
Wilco Lensink Penningmeester
Luuk Nijenhuis, Bestuurslid
Marian Nijman, Bestuurslid
Verena Winter, Bestuurslid

8. Toekomst: herinrichting en vernieuwing

Vernieuwingsplan Ruimte voor de toekomst

Het Nationaal Onderduikmuseum wil vernieuwen, uitbreiden en verder professionaliseren. Daarvoor is het Vernieuwingsplan 'Ruimte voor de toekomst' opgesteld dat de komende jaren gefaseerd zal worden uitgevoerd. Met het oog op deze vernieuwing wordt ook een businessplan opgesteld en toegewerkt naar een exploitatiebegroting om de toekomstige bedrijfsvoering te kunnen waarborgen. Het doel is een toekomstbestendig museum, waarin waarden van toen gekoppeld worden aan die van nu en de toekomst. Een inclusief museum, een kenniscentrum waar eenieder zich thuis voelt, ongeacht sekse, religie of culturele achtergrond.

In 2021 zijn de voorbereidingen om de vernieuwing van het Nationaal Onderduikmuseum te kunnen realiseren voortgezet. Er is een ervaren bouwadviseur gevraagd het businessplan te maken. Met een vertegenwoordiging vanuit het museum en de cultuursector zijn hiervoor ook twee (digitale) brainstormsessies gehouden. Deze bijeenkomsten hebben veel ideeën en adviezen opgeleverd om de bedrijfsvoering van het museum te ondersteunen. Voorts is een oud-hoofdredacteur van een regionale krant bereid gevonden om op vrijwillige basis een marketing- en communicatieplan op te zetten en mee te denken en te adviseren over pr-/ voorlichtings- en fondsenwervingsactiviteiten. Om te kunnen bepalen op welke doelgroepen het museum zich het beste kan richten om meer bezoekers te trekken, is ook een marktonderzoek uitgevoerd, ook door een extern bureau. Die toename is nodig om de exploitatie van het vernieuwde museum te kunnen realiseren. Ook naar de juridische aspecten van de aansturing van de vernieuwing is onderzoek gedaan.

In november is het Vernieuwingsteam opgericht dat sturing geeft aan de voorbereidingen. Hierin zijn zowel het Bestuur van de Stichting beheer Gebouwen Aaltense Musea als het Bestuur van de Vereniging Aaltense Musea vertegenwoordigd. Verder nemen hieraan deel de project-adviseur, de adviseur marketing- en communicatie en een accountant/financieel adviseur. Het team wordt voorgezeten door de directeur van het museum en ondersteund door een secretaris. In 2021 zijn ook op gemeentelijk niveau oriënterende gesprekken gevoerd over de vernieuwingsplannen van het museum. Het museum heeft bewust nog niet de publiciteit gezocht omdat eerst zicht moet zijn op de mogelijkheden om de vernieuwing gestalte te kunnen geven.

JAARVERSLAG 2021

VERENIGING AALTENSE MUSEA

Vrijwilligerstreffen 11 september 2021

JAARVERSLAG 2021
VERENIGING AALTENSE
MUSEA

nationaal
onderduikmuseum
aalten